

D R E P T U L

LEGISLAȚIUNE — DOCTRINA — JURISPRUDENȚA — ECONOMIE POLITICĂ

DIRECTOR: C. G. DISSESCU

PRIM-REDACTOR: V. ATHANASOVICI

Redactori: PAUL NEGULESCU, DEMETRU NEGULESCU, ALEX. CERBAN G. MEITANI G. G. DANIELOPOLU
G. C. CRISTESCU, SILIU RĂDULESCU

ZIARUL APARE
JOIA ȘI DUMINECA

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: STRADA PARIS, 20

REDACTOR-ADMINISTRATOR
B. P. RĂDULESCU

ABONAMENTELE

se fac pe an și pe jumătate de an
la 1 Ianuarie și 1 Iulie

Dela 1 Iulie până la 1 Sept. ziarul nu apare

GRIGORE G. PĂUCESCU
FONDATOR-PROPRIETAR

Un număr: 50 bani
Un număr vechin 1 leu

COSTUL ABONAMENTULUI

Pe an, 40 lei; pe jumătate an, 20 lei

Studentzii plătesc pe jumătate

Pentru străinătate se adaugă timbrul posta

S U M A R

Despre condamnățiunile cominatorii de d-l C. St. Bossie, judecător al tribunalului Bacău

JURISPRUDENȚA ROMÂNĂ. — Curtea de apel din București, secțiunea I: Dr. N. Bărdescu cu Prefectura județului Ilfov.

JURISPRUDENȚA STRAINA — Curtea de casație din Napoli. — Observațiune de S. R.

Despre condamnățiunile cominatorii

«Théorie générale des astreintes»

Teză pentru doctorat, susținută de către d-l Eugen C. Crăciun, înaintea facultății de drept din Paris (1 vol. în 8°, A. Rousseau éditeur, Paris, 1914).

E o frumoasă lucrare asupra unei chestiuni, care deși s'a prezentat și se prezintă de multe ori înaintea instanțelor judecătorești, totuși atât prin modul cum e tratată de către autor, cât și prin tendința de a se îndepărta de vederile doctrinei, aproape unanime asupra acestui punct, lasă asupra cititorului farmecul unei teme nouă de un deosebit interes juridic.

După o introducere în care se evidențiază fineța de stil și cultura aleasă a autorului, se intră în materia propriu zisă a *astreintelor*.

Ce e o *astreintă*? Autorul o definește astfel: „un moyen de contraindre indirectement le débiteur à l'exécution de son engagement par la menace d'une condamnation pécuniaire exagérée, et susceptible de grossir indéfiniment en raison de la résistance à vaincre“. Binioară, prin o hotărâre de divorț, se obligă pe soție, contra căreia s'a pronunțat divorțul, de a

încredința soțului reclamant copiii ce au din căsătoria lor, condamnând în acelaș timp pe soție la suma de . . . (binioară 1.000 lei) pe fiecare zi de întârziere în executarea obligației de mai sus ¹⁾. Această de pe urmă condamnare pecuniară e ceea ce se chiamă o *astreintă*, cuvânt care tradus în limba noastră ar însemna: constrângere (*astreinte*, dela latinescul *adstringere* sau *astringere*, e sinonim cu *contrainte*).

Care sunt caracterele unor atare condamnățiuni cominatorii? In primul rând autorul arată confuzia care se face de obicei între *daunele-interese* propriu zise și între *condamnățiunile cominatorii* (*astreinte*). Și desigur că autorul are dreptate, căci e ușor de văzut deosebirea între ele, unele și anume *daunele-interese* fiind echivalentul pierderii suferite de către creditor, precum și a beneficiului de care acesta a fost lipsit (art. 1084 c. civ. român, luat din codul Napoleon, art. 1149), pe când celelalte, adică *astreintele* fiind pur și simplu niște condamnățiuni coercitive, niște condamnățiuni cominatorii și deci provizorii, la care suma de bani ce ele reprezintă nu e câtuș de puțin, precum arată *Planiol* ²⁾, echi-

1) Autorul arată că în Franța există legea din 5 Decembrie 1901, care face un delict (pedepsit cu închisoare dela o lună la un an și cu amendă dela 16 la 5000 lei) din nesupunerea soțului sau a soției în ceea ce privește predarea copiilor în materie de divorț sau de separație de corp.

2) «Traité élémentaire de Droit civil» II ed. V, pag 76 și urm.

valentul prejudiciului cauzat creditorului, condamnăniuni care nici măcar nu presupun existența vre-unui prejudiciu.

Precum arată autorul (pag. 18), logica astreintei cerând o condamnare pecuniară exagerată, desigur că o atare condamnăniune nu poate fi considerată ca un *scop*, ci numai ca un *mijloc de coercițiune*, ceea ce înseamnă că dacă debitorul își execută obligația nu mai este nici un interes de a uză de eficacitatea astreintei, iar dacă o atare condamnare cominatorie a rămas fără efect, în sensul că debitorul refuză a-și execută obligația, în acest de pe urmă caz rolul estreintei încetează, urmând a se pronunța contra debitorului o condamnare definitivă la daune-interese, care să reprezinte echivalentul prejudiciului cauzat creditorului. Față de o atare evidentă deosebire între *condamnăniunile cominatorii (astreinte)*, care nu sunt altceva decât mijloace indirecte de constrângere, amenințări, și între daune-interese, care presupun repararea unui prejudiciu realizat în mod definitiv, este binevenit sfatul jurisconsultului *Planiol*³⁾ ca în materie de condamnăniuni cominatorii să nu mai vorbim de daune-interese.

Dealfel, fiind vorba de o condamnare provizorie, desigur că suma ce o reprezintă poate fi mărită, micșorată sau anulată cu totul. Bunăoară în exemplul citat de autor (pag. 45, nota 3), compania de electricitate din Paris refuzând a furniza curent electric proprietarului unui otel, fu condamnăntă de către judecătoria primei instanțe a-și execută obligația, iar în caz contrar a plăti câte o mie lei pe fiecare zi de întârziere; amenințarea rămânând însă fără efect, condamnăntea cominatorie a fost mărită de către instanța de apel la 10.000 lei pe fiecare zi de întârziere⁴⁾.

Dar revenind judecătoria asupra unei condamnăniuni cominatorii odată pronunțată, nu cumva se calcă principiul autorității lucrului judecat? Desigur că nu. Autorul [(pag. 140 și urm.), în respingerea unei atare obiecțiuni, întrebându-se mai întâi la care anume parte din o hotărâre judecătorească se referă autoritatea lucrului judecat și răs-

punzând — lucru dealfel necontestat — că la *dispozitiv*, arată apoi că în un atare dispozitiv se poate distinge ușor o *declarare de drepturi* (recunoașterea dreptului contestat), precum și o *sanțiune*, adică ordinul care susține acea declarare, aceasta de a doua fiind bazată pe cea dintâi și neputând există fără ea. Ei bine, spune autorul, autoritatea lucrului judecat nu poate să se refere decât la declararea drepturilor, care singură a format obiectul procesului, iar nici decum la condamnăntea cominatorie, care e un simplu mijloc de a pune în valoare acea declarare, o pură amenințare cu caracter provizoriu și care desigur că nu poate intra în cadrul autorității lucrului judecat⁵⁾. Astfel că, spune autorul (pag. 142), revenind asupra unei condamnăniuni cominatorii deja pronunțată, fie spre a-i mări cuantumul și cu modul acesta a o face mai proprie în învingerea rezistenței ilegale a debitorului, fie spre a-i-l micșora sau chiar a-l anula cu totul, în cazul în care se constată că prejudiciul real suferit de creditor a fost mai mic sau nu a fost de loc, ce face în toate aceste cazuri judecătorul decât să asigure eficacitatea și respectarea acelei irevocabile declarări de drepturi, care a format obiectul procesului?

Dar care este fundamentul juridic al unor atare condamnăniuni cominatorii? Vre-un text de lege care să le prevadă în mod expres, nu există, ele fiind creațiuni de ale jurisprudenței, spre a servi ca un mijloc mai energic cu care să se poată învinge rezistența debitorilor la executarea în natură a obligațiilor lor⁶⁾. «*Creation jurisprudentielle imposée par les besoins de la vie*», spune D-l Crăciun (pag. 178). Și tot autorul mai adaugă: „ce moyen est puisé par le juge dans son *imperium*, qui avec la *jurisdiction* sont les deux faces de sa mission. C'est donc son pouvoir de commander qui l'autorise à créer en marge de la loi, également loin de l'idée de repara-

5) Dealfel, autorul prevăzând o obiecție, care s'ar putea face, arată (pag. 144) că autoritatea lucrului judecat se poate foarte bine referi și la sanțiunea dreptului declarat, dar cu condițiunea ca acea sanțiune să fie ea însăși un scop, un obiect al procesului, echivalent al prejudiciului suferit, adică în cazul în care prin hotărâre se condamnă în caz de neexecutare în natură sau de întârziere în executare, la daune compensatorii sau moratorii, cazuri cu totul diferite de acela al condamnăntelor cominatorii.

6) *Planiol*, op. cit., pag. 76.

3) *Idem*, op. cit., pag. 78.

4) A se vede și cazul citat la pag. 43, în care instanța de apel a micșorat condamnăntea.

tion et de celle de voie exécutoire, mais pourtant dans leur explicable voisinage, ce pur moyen de contrainte, que nous tâcherons de fonder sur la loi elle-même, et aussi sur les tendances nouvelles et les idées générales qui semblent présider l'évolution du droit moderne“.

Autorul caută apoi să demonstreze (pag. 159 și urm.) că problema fundamentului juridic al condamnățiilor cominatorii trebuie cercetată la lumina marelui principiu înscris în art. 1134 c. Napoleon 7) și formulat în cuvintele : „les conventions légalement fermées tiennent lieu de loi à ceux qui les ont faites“. Și întrebându-se autorul care e prima consecință a unui atare principiu, răspunde că este executarea în natură angajamentului luat, căci acesta este rostul obligației, de a fi executată astfel precum s'a convenit între părți.

Autorul în justificarea condamnățiilor cominatorii mai invocă și art. 1036 din codul francez de pr. civ. 8), text care permițând judecătorilor de a pronunța ordine (injoncțiuni) „il doit naturellement leur donner le moyen de se faire obéir“ 9).

Dar s'ar putea obiecta, pentru ce oare să se pretindă cu orice preț dela debitor *executarea în natură*? Acesta, adică debitorul, să nu aibă oare dreptul de a refuza o atare executare, rămânând fie a plăti în urmă daunele-interese ce se va cuveni, fie a se autoriza pe creditor a procedea conform art. 1143 și 1144 c. Napoleon (corespunzătoare art. 1076 și 1077 din codul civil român)? Nu există în codul civil texte de lege categorice și anume art. 1142 și urm. c. Napoleon (art. 1073 și urm. c. civ. român) care să rezolve chestiunea? Ei bine, tocmai aci apare în evidență rolul utilitar al condamnățiilor cominatorii. Nu e vorba de a forța pe cineva în mod direct prin vreun mijloc fizic și brutal, nu e vorba de executarea obligațiilor *manu militari*, ci de acel mijloc indirect, care s'a dovedit atât de efi-

cace, în cât, cu toată protestarea aproape unanimă a doctrinei, 10) a rămas fixat în jurisprudență, care, din acest punct de vedere „est trop bien établie pour qu'on puisse la renverser ou même l'ébranler. 11)». Cum? Față de un debitor de rea credință să nu-i rămână oare creditorului de cât calea daunelor-interese? Dar creditorul nu a contractat în vederea daunelor, care poate să nu-i folosească la nimic, ci în vederea executării în natură a obligației de către debitor. Bunăoară, un pictor care angajându-se să facă portretul cuiva, ar refuza la un moment dat și fără nici un motiv de a se ține de angajament. Și atunci ce să facă creditorul? Să înlocuească pictura prin daune-interese? Așa ar urma în părerea adversă, de și se spune în cod că convențiile țin loc de lege între părțile contractante. Ei bine a intervenit jurisprudența și grație admirabilului mijloc al condamnățiilor cominatorii, l-a pus pe debitor în situația — exactă dealtfel — de a-și ține angajamentul ce a făcut.

Dar debitorul nu e liber și poate el oare să-și înstrăineze libertatea? E liber, răspunde autorul „mais sa liberté entière, tant qu'il tournait dans sa propre orbite, se limite à la liberté des autres, quand il se laisse entraîner dans l'engrenage d'un rapport de droit“.

Dar oare art. 1142 c. Napoleon (art. 1073 și 1075 codul civil român) se opun în mod categoric condamnățiilor cominatorii? Autorul demonstrează că nu (pag. 122 și urm.), arătând că textul sus menționat din codul Napoleon pune în adevăr principiul transformării în daune pentru obligațiile neexecutate de bună voe de către debitor, însă numai pentru cazul în care o executare forțată ar reclama o întrebuintare de mijloace violente, mijloace directe, contrare libertății individuale, 12) adică pentru obligațiile care au ca obiect un fapt personal al debitorului (un fapt atașat de persoana acestuia), bunăoară în exemplul, luat mai sus, cu

7) Corespunzător în parte cu art. 969 cod civil român.

8) Textul e următorul: «Les tribunaux, suivant la gravité des circonstances, pourront, dans les causes dont ils seront saisis, prononcer, même d'office, des injonctions, supprimer des écrits, les déclarer calomnieux, etc. etc.». O atare dispoziție nu există în legea română. A se vedea C. Z Buzdugan: «Curierul Judiciar» No. 21/913, pag. 242.

9) Planiol, op. cit., pag. 78.

10) A se vedea autorii citați de d-l Crăciun, pag. 87 și urm. Idem D. Alexandresco: «Dreptul civil român» 6, pag. 335. Același autor în «Dreptul» No. 82/907, pag. 676. Idem în «Curierul Judiciar» No. 44/904, pag. 368.

11) Planiol, op. cit., pag. 77.

12) Arătând în același timp autorul că lucrările preparatorii ale codului civil precum și studiul evolutiv al maximei «nemo proeise cogi potest ad factum» sunt decisive asupra acestui punct.

pictorul. În acest fel de obligațiuni nu se poate face desigur uz de o constrângere directă fizică, deoarece — precum arată și autorul — jandarmii nu ar reuși nici odată să forțeze un pictor de a face un tablou de valoare. Dar dacă în astfel de obligațiuni nu se poate uză de constrângerea directă, se poate desigur uză de acea indirectă (condamnațiuni cominatorii), care neoperând decât asupra spiritului, asupra intelectului debitorului, nu ar putea atinge întru nimic calitățile profesionale ale acestuia (pag. 127). Condamnațiunea cominatorie nu atinge întru nimic libertatea fizică a debitorului, o atare condamnațiune operând numai asupra voinței, asupra libertății morale a acestuia, libertate pe care dânsul și-a angajat-o în momentul în care a contractat (pag. 127).

Dealtfel, e cert că ar fi bine să existe un text de lege, prin care să se prevadă în mod expres condamnațiunile cominatorii. Până la înscrierea în lege a unui atare text, cred împreună cu autorul că atare condamnațiuni se pot justifica în Franța pe baza art. 1134 c. civ., și 1036 pr. civ., iar la noi pe baza art. 969 c. civ.

Dar atare condamnațiuni cominatorii nu cumva au un caracter penal? Nu, răspunde cu drept cuvânt autorul. În adevăr, se susține în doctrină,¹³⁾ că condamnarea cominatorie e o adevărată pedeapsă, și cum pedeapsa nu poate exista fără un anume text care s'o prevadă, ar urma că atare condamnațiuni sunt ilegale¹⁴⁾. Așa să fie oare? Ce reprezintă o condamnare cominatorie? O simplă amenințare. Și-a ajuns dânsa scopul imediat? Nu mai poate fi verba într'un atare caz despre existența vreunui prejudiciu și deci nici de condamnarea la daune. Și-a ajuns scopul mai târziu? Judecătorii vor aprecia în urmă prejudiciul real suferit de către creditor, prin întârziere, și vor condamna pe debitor la daune-moratorii. Nu și-a ajuns de loc scopul? Tot judecătorii vor aprecia în urmă prejudiciul și vor condamna pe debitor la daune-compensatorii.

Se poate, de altfel, precum arată autorul (pag.

148), ca suma pe care judecătorii o vor găsi-o în urmă trebuie să reprezinte prejudiciul real suferit de către creditor, să fie aceeași cu suma care a reprezentat la început condamnațiunea cominatorie, ceea ce va însemna atunci că evaluându-se prejudiciul, s'a apreciat drept echivalent o sumă egală cu aceea care se fixase la început ca condamnațiune cominatorie. Din toate cele de mai sus rezultând că evaluarea prejudiciului, condamnarea debitorului la daune, cu un cuvânt reparațiunea cuvenită creditorului, toate acestea începând acolo unde se termină condamnarea cominatorie, care nu e decât o pură amenințare, înseamnă că unor atare condamnațiuni nu li se pot atribui un caracter penal, ele nefiind definitive și neputând fi executate mai înainte de a fi transformate în daune, iar acestea de pe urmă trebuind a fi pronunțate pe baza legii (art. 1149 cod. Nap., art. 1084 c. civ. român), urmează că întregul procedeu e perfect legal.

Dar condamnațiunea cominatorie să fie în adevăr o cale de executare, precum arată doctrina? Autorul demonstrează că nu. O cale de executare fiind o intervenție directă a forței publice în favoarea creditorului (pag. 150 și urm.), ce asemănare poate fi între o asemenea executare directă și între o condamnare cominatorie, care, precum am văzut, e un simplu mijloc indirect de amenințare? O măsură provizorie, indirectă și de pură amenințare nu poate constitui o cale de executare.

S'a mai obiectat deasemenea că prin aplicarea condamnațiunilor cominatorii se calcă principiul separațiunei puterilor. Autorul demonstrând (pag. 152 și urm.), că nu e vorba de călcarea aceluși principiu, adaugă: „les constitutionnalistes modernes sont unanimes à nous dire que „la séparation des pouvoirs“ est loin de signifier „isolation“ des pouvoirs. Tout en restant séparés, les trois pouvoirs font partie d'un organisme vivant, ils sont soudés l'un à l'autre: c'est un engrenage. L'idée de séparation rigoureuse n'est qu'une abstraction“.

Dar care este câmpul de aplicațiune al condamnațiunilor cominatorii? La care anume fel de obligații se pot aplica ele? „On trouvera l'astreinte un peu partout, dans le domaine des obligations de donner, comme dans celui des obligations de faire ou de ne pas faire“ (pag. 50). Autorul

13) A se vedea autorii citați în teză, pag. 89 și urm. Idem D. Alexandresco, «Dreptul» No. cit.

14) Chiar Planiol, care este partizanul condamnațiunilor cominatorii, spune despre ele că «la somme ainsi fixée est une véritable peine, mais qui est prononcée à titre comminatoire et pour le cas, etc. etc.» op. cit. pag. 76 No. 208.

redă diferitele cazuri prezentate în jurisprudență și în care condamnările cominatorii s'au aplicat nu numai în domeniul obligațiilor mai sus indicate, dar și în ceea ce privește obligațiile relative la drepturile de familie (bunioară acelea care nasc din căsătorie, ca obligația soților de a locui împreună, sau cea de a restitui copiii în caz de divorț), precum și în ceea ce privește obligațiile delictuale. Desigur însă că obligațiile în privința cărora se aplică mai mult condamnările cominatorii, sunt acelea de a face. «A vrai dire, c'est là le champ réel d'application des astreintes, car c'est pour les obligations de faire que le besoin d'une contrainte indirecte se fait sentir le plus¹⁵⁾.

Desigur că în materia condamnățiilor cominatorii mai sunt și alte chestiuni care se ivesc și pe care autorul le-a discutat cu toată amplexarea cuvenită. Eu unul mă opresc aci și rog pe d-l Crăciun a mă scuză dacă cumva în cele de mai sus voi fi redat în mod greșit vreo părere, vreun principiu, vreo susținere din acelea cuprinse în documentata d-sale lucrare. Chestia de drept tratată fiind destul de importantă, lucrarea d-lui Crăciun nu poate fi decât binevenită în literatura juridică, împrejurări grație cărora mi-am permis a expune în câteva rânduri ideile cuprinse în scrierea d-sale.

C. St. Bossie

Judecător al tribunalului Bacău.

15) Dealtfel, și la noi instanțele judecătorești au pronunțat condamnări cominatorii. A se vedea trib. Ilfov II No. 17/82 Fratoștițeanu: Codul civil adnotat art. 1075, pag. 679, No. 2. Idem Cas. 199/96 împreună cu adnotația def. Al. Degrea: «Scrieri juridice» I, pag. 311 și urm. Idem Cas. I No. 142/904 cu nota d-lui D. Alexandrescu, «Curierul judiciar» No. 44/904. Idem hotărârile pronunțate în procesul tranvaecelor din București cu primăria și ministerul de interne: trib. Ilfov II, No. 287/912 cu nota d-lui D. N. Comșa, «Curierul Judiciar» No. 38/912. Idem Curtea de apel II București No. 106/912: «Curierul Judiciar» No. 50/912. (A se vedea și rezumatul de concluzii prezentat Curței de către d-l S. Rosental: «Revista critică de Drept, legislație și jurispr.» No. 8, 9 și 12/912. și «Dreptul» No. 62, 63 și 64 din 1912. Idem Cas. I No. 549/912 «Săptămâna juridică» No. 34/912.

JURISPRUDENȚA ROMÂNĂ

CURTEA DE APEL DIN BUCUREȘTI

SECȚIUNEA I

Audiența dela 7 Mai 1914

Președința d-lui St. Mladoveanu, consilier

Dr. N. Bărdescu cu Prefectura județului Ilfov

QUASI-DELICT. — FAPT DĂUNĂTOR. — CULPĂ. — GRESALĂ. — ART. 998 ȘI 999 C. CIV.

RESPONSABILITATEA CONSTRUCTORILOR. — PRINCIPIU STABILIT ÎN INTERES GENERAL. — DACĂ CONSTRUCTORUL SE POATĂ DESCĂRCA DE RĂSPUNDERE PRIN O STIPULAȚIUNE EXPRESSĂ. — ART. 1483 C. CIV.

DRUMURI. — DEPENDINȚE. — ZĂGAZURI. — ÎNTREȚINERE. — ART. 8, 11, 19 ȘI 20 L. DRUMURILOR,

RESPONSABILITATEA CONSTRUCTORILOR. — PLANURI ȘI DEVIZE. — CONSILIU TEHNIC SUPERIOR. — IMPUTABILITATE. — ART. 1483 C. CIV.

1° Pentru a fi loc la aplicarea art. 998 și 999 c. civ., și pentru a se putea susține că o faptă a omului constituie un quasi-delict, trebuie ca acel fapt să fie al autorului și ca acel căruia i se impută faptul dăunător să fie în culpă sau să i se poată imputa cel puțin o greșală.

Astfel, prefectura unui județ este responsabilă de paguba cauzată unui proprietar prin secarea eleșteului de pe moșia sa, când acest fapt dăunător a fost cauzat de lucrările unei șosele executate în mod primitiv și defectuos.

2° Principiul responsabilității constructorilor prevăzut în art. 1483 c. civ., se aplică la orice natură de lucrări, independent dacă ei au fost sau nu însărcinați cu supravegherea lucrărilor, și chiar dacă ar dovedi că nu au făcut decât să se conforme instrucțiunilor și ordinului expres al proprietarului, căci constructorul având cunoștințe speciale, trebuie să lumineze pe proprietar și când acesta persistă a construi în asemenea rele condițiuni, să refuze lucrarea, cu atât mai mult cu cât acest principiu fiind stabilit în interes general, este de ordine publică și de consecințele lui constructorul nu se poate descărca nici chiar printr'o stipulațiune expresă.

3° Din complexul dispozițiilor legii drumurilor rezultă că administrațiunea județeană căreia

fi aparțin șoselele construite de dânsa, are obligațiunea de ale întreține cu toate dependențele lor în care se înțelege că intră și zăgazul pe care este așezată o șosea, întrucât el este o dependență a drumului.

4° Responsabilitatea consacrată prin dispozițiunile art. 1483 c. civ., este imputabilă acelorora cari au conceput planul și devizul lucrărilor, independent de cine le-a executat, cui au profitat aceste lucrări și cine are să suporte cheltuelile, fiind suficient numai ca planul să fie defectuos și ca din cauza lui să se fi pricinuit pagube.

Prin urmare, din moment ce planurile și devizele lucrărilor sunt opera consiliului tehnic superior, și că datorit lor s'a cauzat un prejudiciu unui particular, ministerul lucrărilor publice, de care depinde acel consiliu, urmează a fi obligat să-l repare.

No. 100. — Admis apelul facut de dr. N. Bărdescu contra sentinței civile No. 185 din 1913, a tribunalului Ilfov, secția I, în proces cu prefectura jud. Ilfov.

S'au ascultat din partea apelantului d-l avocat N. Mitescu, iar din partea intimatei, d-nii avocați Flămânda și Popescu.

Curtea,

În ce privește fondul acțiunii.

Având în vedere că, după dispozițiunile art. 998 și 999 c. civ., orice faptă a omului, care cauzează altuia un prejudiciu, obligă pe acela din a cărui greșală s'a ocazionat a-l repara și omul este responsabil nu numai de prejudiciul ce a cauzat prin fapta sa, dar și de acela ce a cauzat prin neglijența sa; că, prin urmare, pentru a fi loc la aplicarea acestor texte de lege, și pentru a se putea susține că o faptă a omului constituie un quasi-delict, trebuie ca acel fapt să fie al autorului și că acel căruia i se impută faptul dăunător să fie în culpă, să i se poată imputa cel puțin o greșală;

Având în vedere că prefectura județului Ilfov, voină a construi șoseaua Colentina-Mărcuța, profită de terasamentul existent al zăgazului ce reținea apa în eleșteu și-l transformă în șosea, dar cum lucrările erau primitiv executate, venind apele mari, zăgazul s'a rupt și eleșteul s'a scurs; că, pe la finele anului

1909, hotărăște din nou să restabilească circulația pe șoseaua Colentina, și începe lucrările de reparațiunea șoselei, a podului și a accesoriilor lui, însă și de astă dată venind apele mari, zăgazul s'a rupt și eleșteul s'a scurs;

Având în vedere că tribunalul și Curtea, pentru a vedea de cine sunt făcute lucrările șoselei, podului, etc., și dacă sunt executate conform regulilor unor asemenea lucrări, și în atări localități, a ordonat două expertize, tribunalul numind ca expert pe d-l inginer Țărușanu, iar Curtea pe d-l inginer Ion Lupulescu și o cercetare cu martori la localitate;

Având în vedere că, atât din expertiza d-lui inginer Țărușanu, cât și din expertiza d-lui inginer Ion Lupulescu, se constată că lucrările de construcția șoselei, a podului și a celorlalte accesorii ale lui, sunt executate în condițiuni excepționale, nu se prezintă nici ca lucrări durabile, nici ca lucrări solide, după cum ar cere regulile unor asemenea lucrări în atări localități;

Având în vedere că, din depozițiile martorilor ascultați cu ocazia cercetării locale, se constată că doctorului N. Bărdescu i s'a cauzat daune, fiind privat de veniturile acestui eleșteu, prin pierderea peștelui, a gheței și a trestiei, prin încetarea morei de a funcționa, etc.;

Având în vedere că, dacă așa stau faptele, prefectura județului Ilfov, construind pe proprietatea d-rului N. Bărdescu, Fundenii-Doamnei, șosea, pod, dig, etc., este cert că a comis un quasi-delict și, fiindcă acest fapt al său i-a produs o pagubă, este ținută a-i repara prejudiciul suferit;

Având în vedere că Curtea, apreciind daunele suferite de dr. N. Bărdescu, găsește că suma de lei 10.000, cât s'a evaluat de tribunal, nu are nimic de exagerat și reprezintă echivalentul lor;

Având în vedere că, în ce privește obiecțiunea nulității convențiunii de a fi fost obligată prefectura județului Ilfov, de a construi pe proprietatea d-rului N. Bărdescu, Fundenii-Doamnei, șosea, dig, etc., cum și în ce privește obiecțiunea că prin această convenție nu s'a putut obliga prefectura județului a face lucrări de așa importantă soliditate ca să reziste oricăror împrejurări, d-rul N. Bărdescu, neîntemeindu-și dreptul său pe acest act juridic, devine fără interes a se mai discuta validitatea ei;

Având în vedere că ministerul lucrărilor publice și prefectura județului Ilfov, obiectează că d-rul N. Bărdescu, având cunoștința de proiectul și devizul de lucrarea podului și a digului și l-a aprobat, nu ar mai putea să se mai plângă contra acestor lucrări ;

Având în vedere că principiul responsabilității, prevăzut în art. 1483 c. civ., celor ce se însărcinează cu executarea lucrărilor de construcțiuni, se aplică la orice natură de lucrări, creiază o prezumpție de responsabilitate contra constructorilor, independent dacă au fost sau nu însărcinați cu supravegherea acestor lucrări, și chiar dacă ar dovedi că nu au făcut de cât să se conformeze instrucțiunilor și ordinului expres al proprietarilor, căci constructorul având cunoștințe speciale, trebuie să lumineze pe proprietar și dacă acesta persistă a construi în asemenea rele condițiuni, a-l opri, să refuze lucrarea ; că, ceva mai mult, acest principiu stabilit în interes general, interesând ordinea publică, de consecințele lui constructorul nu se poate descărca nici printr'o stipulațiune expresă ;

Că, dacă acestea sunt principiile, presupunând dovedit că dr. Bărdescu a avut cunoștința de aceste planuri și le-a aprobat, aceasta încă nedescărcând de răspunderea daunelor prefectura județului Ilfov și ministerul lucrărilor publice, această obiecțiune este nefondată și urmează a fi înlăturată ;

Având în vedere că prefectura județului Ilfov și ministerul lucrărilor publice mai susțin că dacă este adevărat că podul și digul s'au rupt, responsabilitatea rămâne în sarcina doctorului N. Bărdescu care era obligat să întreție zăgazul, întru cât, după art. 8 din legea drumurilor, cad în sarcina județului, toate dependențele unui drum, precum poduri apeducte, ziduri, dar nu și zăgazuri ;

Având în vedere că din complexul dispozițiilor art. 8, 11, 19 și 20 din legea drumurilor, reese că toate dependențele unui drum, de orice categorie, fac parte din acel drum, că el se construiește și se întreține cu resursele afectate lui de către Stat, județ sau comună de care depinde ; și, într'adevăr, după dispozițiunile art. 11, terenurile luate pentru drumuri intră în domeniul public al administrațiunii căreia aparține drumul pe toată suprafața lui, fără ca foștii proprietari ai acestor terenuri să mai păstreze vr'un drept asupra lor ; după dispozițiunile art. 19 și 20,

executarea construcțiunii drumurilor județene și comunale, cu toate dependențele lor se va face de ministerul lucrărilor publice atât cu mijloacele bănești ale județului, cât și cu zilele de prestație în natură sub supravegherea prefecturei, dispozițiuni care fac vădită obligația administrațiunii căreia aparține drumul de a construi și întreține șoseaua cu toate dependențele ei ; ori, prin dependențe se înțelege și zăgazul pe care se află așezată șoseaua, întru cât el este o dependență a drumului ; dar ceva mai mult, nu este admisibil, pentru o bună administrație a drumurilor, ca construcțiunea și întreținerea principalului, șoseaua, podurile, să fie în sarcina administrațiunii căreia aparține drumul, iar zăgazul, accesoriul soselei, care face una cu șoseaua, construcțiunea și îngrijirea lui să incumbe îngrijirii altora, depinzând astfel circulația de aceștia ;

Că dar, așa fiind, și această obiecțiune fiind nefondată, urmează a fi înlăturată ;

Având în vedere că prefectura județului Ilfov și ministerul lucrărilor publice mai susțin că ruperea podului este datorită cauzei de forță majoră ;

Având în vedere că, după cererea reclamantului d-rul N. Bărdescu, tribunalul a admis o cercetare locală și o expertiză spre a se constată datorită căreia cauze s'a rupt digul, prăbușit podul și scurs lacul ;

Având în vedere că din actul de expertiză al d-lui inginer Țărușanu, se constată, răspunzând primei întrebări a jurnalului tribunalului «care este cauza ruperei podului», că accesoriile făcute de județul Ilfov, la podul din nou construit de 16 metri, pentru reținerea apelor, au fost rău concepute și executate și nu conforme cu scopul de a reține apele în eleșteu chiar în stare normală ;

Având în vedere că din complexul tuturor depozitiilor martorilor ascultați cu ocazia cercetării locale nu reese că ploile în acel an au fost mai multe peste cele ce de ordinar cad în acele timpuri, cu alte cuvinte ploile au fost normale ;

Că, dar, nefiind dovedită cauza de forță majoră, și această obiecțiune este nefondată și urmează a fi respinsă.

În ce privește acțiunea în garanție a prefecturii județului Ilfov, contra ministerului lucrărilor publice.

Având în vedere că, în principiu, responsabilitatea consacrată prin dispozițiunile art. 1483 c. civ., este imputabilă celor cari au conceput planul și devizul de executarea lucrărilor, independent da cine l-a executat, cui a profitat aceste lucruri, și cine are să suporte cheltuelile ce vor ocaziona, suficient numai ca acest plan să fie defectos și că datorit lui s'au cauzat pagube;

Având în vedere că din actele de expertiză a d-lor experți Țărușanu și Ion Lupulescu, de altfel necontestate de părți, se dovedește că planul și devizul este opera serviciului tehnic al ministerului lucrărilor publice;

Având în vedere că, după dispozițiile art. 999 și 1000 c. civ., responsabilitatea se datorește atât pentru faptul celui ce a cauzat prejudiciul, dar și pentru faptele persoanelor de care este obligat a răspunde;

Având în vedere că, din momentul ce planurile și devizurile lucrărilor podului și terasamentelor de pe șoseaua ce traversează eleșteul de pe proprietatea d-rului N. Bărdescu, sunt opera ministerului lucrărilor publice și că datorit lor prefectura județului Ilfov a cauzat un prejudiciu în sumă de 10.000 lei, este obligat a l repara;

Având în vedere și dispozițiunile art. 19 din legea drumurilor;

Că dar, așa fiind, această acțiune este fondată. Pentru aceste motive, redactate de d-l consilier P. Hagiopol, admite apelul, etc.

Semnați: St. Mladoveanu, I. Coandă, N. Săulescu,
P. Hagiopol.

JURISPRUDENȚA STRĂINĂ

CURTEA DE CASAȚIE DIN NAPOLI

Audiența dela 9 Martie 1902

DOMICILIUL. — SCHIMBAREA LUI. — ART. 88—90 C. CIV. ROM.

Faptul de a căuta o funcțiune în străinătate nu atrage schimbarea domiciliului, și persoana

domiciliată în Italia, care se absentează spre a emigră în altă țară, își păstrează vechiul său domiciliu.

(Din *Journal Clunet*, anul 1913, p. 669).

Observațiune. — Soluția admisă de jurisprudența italiană este juridică și aplicabilă și în dreptul nostru. Domiciliul unei persoane nu se schimbă, în adevăr, decât printr'o intenție neîndoelnică, manifestată în mod expres sau tacitamente.

Intenția expresă rezultă dintr'o dublă declarație, făcută atât la primăria locului ce se părăsește, cât și la acea a locului unde domiciliul are a fi strămutat. O singură declarație, insuficientă ca atare, ar putea fi o împrejurare care unită cu altele, să dovedească, după aprecierea judecătorilor, schimbarea domiciliului (argument din art. 90).

Încât privește intenția tacită, ea poate să rezulte din nenumărate împrejurări, care se apreciază în mod suveran de judecătorii fondului și care, prin urmare, scapă de censura Curței de casație. (Aubry et Rau, I, § 144, p. 896, ed. a 5-a).

Persoana care pretinde că și-a schimbat domiciliul, trebuie să dovedească propunerea sa (art. 1169) și asemenea excepție trebuie ridicată *in limine litis* (art. 108 pr. civ.), judecătorii neputând s'o ridice din oficiu, ea neînteresând ordinea publică. (Cas. rom. Bult. S-a civ., anul 1869, p. 414).

În fine, vom observa că strămutarea domiciliului, îndeplinită în cursul unei instanțe începute, nu schimbă competența judecătorilor sesizați de afacere, instanța fiind în mod definitiv legată între părți; căci, altfel, un debitor de rea credință, (și slavă Domnului, reaua credință nu lipsește mai niciodată), și-ar schimba veșnic domiciliul și n'ar mai putea fi judecat niciodată. *«Ubi acceptum est semel iudicium, ibi et finem accipere debet* (L. 30, Dig., *De iudiciis, et ubi quisque agere vel conveneri debeat*, 5, 1), Vezi D. Alexandresco, *Dreptul civil român*, I, p. 463 urm. (ed. a 2-a) și autoritățile citate acolo.

S. R.